

VAGYONKEZELÉSI KONCEPCIÓ

BALATONI NEMZETI PARK
IGAZGATÓSÁG

2007.

I. HELYZETELEMZÉS

A Balatoni Nemzeti Park Igazgatóság működési területén a Balaton-felvidéki Nemzeti Parkon kívül 3 Tájvédelmi Körzet, 26 Természetvédelmi Terület található.

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park 6 tájegységgel érintett, melyekben az Igazgatóság 9746 hektár területen vagyongazdálkodó. A fennmaradó 3114 hektár a Tájvédelmi Körzetekre, Természetvédelmi Területekre és kis mértékben a helyi védett ill. nem védett területekre esik.

A saját vagyongazdálkodásban levő területek döntően saját használatban is vannak. Ezek főként a Nemzeti Park területén található gazdálkodási központok körüli területek, illetve azok, ahol a természeti értékek miatt a saját kezelés szükséges.

1. Tihanyi Tájegység (1800 hektár)

Kiemelkedő geológiai érték, Európa diplomás terület, főként sztyepjellegű vegetációval, illetve spontán kialakult **gyertyános tölgyesekkel, cseres tölgyesekkel**. A meredek, nyílt, sziklás részeken kezelést nem igénylő **szilikát sziklagyep** alakult ki, sok délies, szubmediterrán hatást jelző növényfajjal, mint pl. hártvány galambbegy (*Valerianella pumila*), borzas szulák (*Convolvulus cantabrica*), vetővirág (*Sternbergia colchiciflora*). A Külső-tó nyílt vízfoltokkal tarkított nádasa partján **mocsárréteket** és **sásos** állományokat találunk. Kiemelt jelentőségű az öreg mandulafákkal tarkított levendulás ill. az Európa diplomás terület állapotának fenntartása.

Zoológiai szempontból a Külső-tó élővilága, a **száraz gyep** **ürgeállománya** (*Spermophilus citellus*) ill. a fokozottan védett **magyar tarsza** (*Isophya costata*) előfordulása kiemelendő.

A saját területek jelentős része (a Külső-tó és környéke, Felső-láp) Natura 2000 terület is.

2. Pécselyi-medence Tájegység (7700 hektár)

Meghatározóak a **száraz tölgyesek** és **karsztbokorerdők**, de mikroklimatikus és talajtani okok miatt **extrazonális bükkös** is előfordul. A **sztyeprétek** sok botanikai értékkel rendelkeznek: **tavaszi hérics** (*Adonis vernalis*), **leánykökörcsin** (*Pulsatilla grandis*), **fekete kökörcsin** (*Pulsatilla pratensis ssp. nigricans*), stb. Jellegzetességei a térségnek a **borókások**, melyek felhagyott legelőkön alakulnak ki. A vízfolyásokban gazdagabb helyeken védelemre érdemes **forrásláp-maradványok**, **magassásos** élőhelyek és **kiszáradó láprétek** maradtak fenn.

Zoológiai szempontból a gazdag **cincér-** és **futóbogárfauna**, valamint a nedves rétek **harisállománya** (*Crex crex*) kiemelendő.

A saját területek egy része (pl. Diósi-rét) Natura 2000 terület is.

3. Káli-medence Tájegység (9300 hektár)

A medencealji területek jó természetességi állapotú, több száz hektár kiterjedésű gyep, ahol a nagy kiterjedésű –jelentős ürgeállománnyal rendelkező- **sztyeprétek** váltakoznak **láprétekkel**. Nagyon fajgazdagok, általában kiemelkedően sok védett növényfajjal, pl. **szibériai nőszirm** (*Iris sibirica*), **széleslevelű gyapjúzás** (*Eriophorum latifolium*), sokféle **orchidea**. Mindezekből is kiemelkedik és unikális értéknek számít a Sásdi-réten található nevezetes jégkori maradványnövény, a fokozottan védett **lisztes kankalin** (*Primula farinosa*), melynek megőrzése kiemelt feladat. A környező, meliorációval leszárított területek jelentős része gyomos, főként aranyvesszővel borított, melynek visszaszorítása és a vízháztartás javítása szintén kiemelt feladat.

A peremhegyek botanikai szempontból legjelentősebb értékei a vulkános mélyedésekben rejlő kis **tőzegmohás láptavak**. Ezek legértékesebb növényzeti típusa a tőzegmohás fűzláp védett **tőzegmoha** (*Sphagnum sp.*) fajokkal.

4. Tapolcai-medence Tájegység (10800 hektár)

Különösen értékesek a vulkáni tanúhegyek geológiai és botanikai értékei (**sziklahasadékgyepek, sziklagyepek, lejtősztyeprétek, törmeléklejtő erdők**). A Szent-György-hegyen fordul elő a nevezetes, mediterrán páfrányfaj, a **cselling** (*Notholaena-Cheilanthes marantae*).

A medencealji láprétek a karsztvízkiemelés miatt nagyrészt tönkrementek, de nem váltak teljesen értéktelenné. Néhány fontos védett faj, elsősorban a **lápi nyúlfarkfű** (*Sesleria caerulea*) és az **illatos hagyma** (*Allium suaveolens*) meglepően nagy egyedszámban vészelte át a kiszáradást. A karsztvízkiemelés megszűntével jelentősen javult a térség vízellátása. Az utóbbi években a **lisztes kankalin** (*Primula farinosa*) egy állománya is előkerült a területről. Fontos feladat ezen területek vízháztartásának javítása, a kedvező állapot kialakulása esetén pedig a megőrzése.

Kiemelt jelentőségű a Nádasmező vízhez kötődő gerinces faunája.

5. Keszthelyi-hg. Tájegység (13500 hektár)

Négy, jól elkülönülő egysége: a Keszthelyi-hg dolomit és bazaltrégiója, a Zalasántói és a Vindornyai-medence.

A Vindornyai-medence központjának mélyülő részein **ecsetpázsitos, réti csenkeszes, sédbúzás mocsárrétek, láprét maradványok**, vízzel telt **tőzegtálcák** szolgálnak élőhelyként az ezt igénylő fajoknak.

A Zalasántói-medence nagy kiterjedésű, összefüggő, jó természetességi állapotú gyepek és erdők mozaikja. A nedvesebb, patakmenti részeken **mocsárrét** jellegű, a szárazabb részeken **seprőzanótos szárazgyep**.

A bazaltvidék (Kovácsi-hegy, Tátika) bazaltdolináit állandó vízállások **lápi, mocsári vegetációja** díszíti **bükkelegyes gyertyános tölgyes** környezetben. A több száz méter hosszú bazaltfolyosókban igen érdekes, mediterrán jellegű moha-zuzmó vegetációt találunk. A Tátika Ösbükköse, a Szebike-erdő hatalmas bükkösei természetközeli. A Gyöngyös-patak menti **égeres láperdő** az egész Keszthelyi-hegység egyetlen, épségben megmaradt ilyen állománya, szabályozatlan vízfolyással.

Dolomitvidékének állatvilága, különösen a gerinctelen fauna ma is nagyon gazdag. A lepkészeti feltárások nagyszámú védett és kiemelkedő fajt találtak. A terület jó denevér élőhely, köszönhető az itt található barlangoknak (pl. Csodabogyós-barlang). Főként a délies oldalakon tisztásokkal tarkított **bokorerdők** találhatóak. Jelentős területeken okoz gondot a bálványfa elszaporodása, ennek visszaszorítása e térségben az egyik fő feladat.

6. Kis-Balaton Tájegység (14800 hektár)

Nádrengetegek nyílt víztükrökkel, **mocsárrétekkel, magassásosokkal, zombéksásosokkal, fűz- és égerligetekkel, bokorfüzesekkel** váltakoznak. Botanikai ritkaságaik a **vízidara** (*Wolffia arrhiza*), **lápi csalán** (*Urtica kioviensis*), **kis holdruta** (*Botrychium lunaria*) és a **kálmos** (*Acorus calamus*). A vizes élőhelyekhez kapcsolódó részekben spontán erdőszülő területek váltakoznak kezelt és felhagyott gyepekkel. Viszonylag jelentős a települések melletti szántóterületek aránya, melyekre jelentős számban járnak táplálkozni a vízimadarak bizonyos csoportjai.

Madártani szempontból országos és nemzetközi viszonylatban kiemelkedő terület, a Ramsari Egyezmény hatálya alá tartozó, nemzetközi jelentőségű madárélőhely, Natura 2000 terület. A tározók területei fokozottan védett területek (ez a nádasokat, a mocsarakat és az erdők egy részét jelenti).

További ritka, védett állatok: északi vagy patkányfejű pocok (*Microtus oeconomus*), vízicickány fajok.

7. Magas-bakonyi Tájegység (8700 hektár)

A terület erdeinek zömét (70%) középhegységi **gyertyános-bükkösök** teszik ki, amelyben a fő fafajok magaskörissel, hegyi- és korai juharral, nagy- és kislevelű hárssal, madárcseresznyével elegyednek. A legmagasabb részek bükkös erdei kb. 500 m tengerszint feletti magasság felett montán (magashegységi) jellegűek, hegyi szillel, hegyi juharral és magaskörissel. Ennek az erdőtípusnak a sajátos és ritka fészkelő madara a fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*). A bükkösök télen is zöld cserjéje az atlantikus babérboroszlán (*Daphne laureola*). Az alpesi götte (*Triturus alpestris*) és havasi cincér (*Rosalia alpina*) jellemző fajai a területnek.

A sziklás, mély völgyekben **szurdokerdők**, a sziklás omladékos oldalakban **magaskőrises-hársas sziklaerdők**, a patak völgyekben pedig hegyvidéki **égerligetek** díszlenek. Bakonybél településtől délre található viszonylag nagy, gazdálkodásra is alkalmas gyepterületek, ezek döntően üde, fajgazdag, **hegyi kaszálórétek**. Jelen állapotuk megtartása a cél.

8. Somló Tájegység (600 hektár)

A Marcal-medence síkjából magányosan kiemelkedő vulkáni hegy, távolról is jól látható várromjával. Mivel bazaltja nem jó alapanyag, bazaltbánya nem csúfította el egyik oldalát sem, **sziklagyep** épségben megmaradtak.

Természetvédelmi kezelési szempontból elsősorban a fokozottan védett hegytető érdemel említést. A mintegy 10 hektár kaszáló jellegű terület megtartása a cél.

Növény és állatvilága a többi tanúhegyhez hasonló. Szárazságtűrő fajok (főként hüllők) képviselik magukat jelentős fajgazdagságban.

9. Mura-mente Tájegység (1900 hektár)

A szabályozatlan medrű Mura határfolyó árterülete mintegy 30 km hosszan és pár száz méter szélességben. **Ártéri kemény-** (tölgy-köris-szil) és **puhafás** (fűz-nyár) **ligeterdők** jellemzik. Természetvédelmi szempontból elsősorban a vízhez kötődő fajokat érdemes kiemelni, ezen belül is különösen a halfajokat. Mintegy 50 fajukat regisztrálták, melyek közül 10 védett, 3 pedig fokozottan védett: magyar bucó (*Zingel zingel*), német bucó (*Zingel streber*), lápi póc (*Umbra krameri*). A változó vízjárás miatt főként erdőket találunk, csak kis területeket lehet gazdálkodásra használni. Az időszakos és állandó vízállások megtartása kiemelt természetvédelmi cél.

Balatoni Nemzeti Park Igazgatóság vagyonkezelésében levő területek:

Művelési ág	Összes kiterjedése (ha)	Haszonbérbe (hasznosításba) adva	
		ha	%
Szántó	1280	680	54
Gyep	6600	2300	37
Kert	0	0	0
Szőlő	2	0	0
Gyümölcsös	30	30	100
Nádas	1400	0	0
Halastó	40	0	0
Erdő	2360	0	0
Kivett	1150	90	8
Összesen	12860	3100	25

Balatoni Nemzeti Park Igazgatóság állatállománya:

Faj	Fajta	Egyedszám
Szarvasmarha	<i>Szürkemarha</i>	
	Tenyészbika	3
	Tehén	112
	Növendék	182
	Összesen:	297
Bivaly	Tenyészbika	3
	Tehén	87
	Növendék	142
	Összesen:	232
	Juh	Racka juh
Tenyészkos		7
Anyajuh		194
Növendék		133
Összesen:		334
Ló	Kisbéri félvér	2
Sertés	Mangalica	1
Egyéb	Komondor	5
	Szamár	4

A gazdálkodási központok környékén legeltetési területkezelést alkalmazunk (Salföld, Kápolnapuszta, Zalavár, Kisapáti, Tihany, Csupak, Kővágóörs). A bivaly, szürkemarha és juhállomány döntően ezt a célt szolgálja. Ez hét, viszonylag állandó és térben jól elkülönülő területet jelent. A többi faj és fajta bemutatási célokat szolgál a salföldi majorban.

Személyi állomány:

Az Igazgatóság teljes, határozatlan idejű munkaszerződéses létszáma 2006 dec. 31.-én 65 fő (ebből prémium évek programban 2 fő). Határozott idejű szerződéssel foglalkoztatva további 5 fő.

Területkezeléssel ill. állatgondozással kapcsolatos vagyongazdálkodási tevékenységet végez:

-Főfeladatként 8 fő (saját fizikai alkalmazott), továbbá a határozott idejű szerződéssel rendelkező 5 fő, vagyis mindösszesen 13 fő (naponta ellátandó feladatok).

-Az állatokkal kapcsolatos egyéb, nem naponta ellátandó tennivalókban (munkaszervezés, karámáthelyezés, felügyelet, krotáliázás, állatszállítások, adminisztratív ügyintézés stb.) vesz részt a központból 2 fő, továbbá a tájegységeknél az örszolgálatból viszonylag rendszeresen mintegy 7 fő.

Mindösszesen tehát mintegy 22 fő vesz részt többé-kevésbé rendszeresen az állatgondozással és területkezeléssel kapcsolatos feladatokban.

A salföldi és kápolnapusztai, bemutatóhellyel együtt levő gazdálkodási központokban bizonyos feladatoknál az üzemeltetést végző vállalkozók is részt vesznek.

II. CÉLÁLLAPOT

(Több tájegységet érintő célok)

1. Saját vagyongazdálkodási területek növelése.

Reálisan mintegy 1500 hektár átvétele tervezhető, melynek jelentős része a kisajátítás alól nem mentesíthető egykori szövetkezeti („lebegő”) földek megvásárlását, kisajátítását jelenti. Szintén jelentős tétel az ÁPV Rt-től a KVI-hez kerülő, főként volt Állami Gazdasági területek (mintegy 500 hektár). Amennyiben a védett, nem gazdálkodási célú erdőterületek az erdőgazdaságoktól átkerülnek, az további több száz hektár területnövekedést jelent.

2. Saját állatállomány mérsékelt növelése.

Az Igazgatóság feladata a saját kezelésben levő gyepterületek természeti értékeinek fenntartása. Ameddig valamennyi legeltethető terület (még mintegy 200 hektár) ilyen irányú kezelését nem biztosítjuk, addig az állomány növelhető. A gazdaságossági mutatók meghatározóak, az állományok túlzott felaprózása munkaszervezési szempontból viszont már nem kedvező. A bővítés jelenleg reálisan százas nagyságrendű számosállattal tervezhető (a területbővülések mikéntje meghatározó ebből a szempontból). Mivel mindhárom fajnak/fajtának (bivaly, szürkemarha, racka) kiemelt jelentősége van a hazai állattenyésztésben génmegőrzés szempontjából, cél a minél jobb tenyészállomány létrehozása. A nagyobb állomány a kedvezőbb gazdaságossági mutatók mellett nagyobb válogatási, szelekciós lehetőséget is biztosít. A természetvédelmi kezelés és a génmegőrzés optimálisan ilyen módon hangolható össze.

3. Bérbeadott területek arányának szinten tartása.
A jelenlegi, mintegy 25%-os arány növelését nem látjuk indokoltnak. Saját állatállományunk nagyságrendjének korábbi szerény volta és a területkezelések szükségessége indokolta a haszonbérbe adásokat. Amennyiben az állatállomány bővülése indokolja, néhány bérleti szerződés meghosszabbítására nem kerül sor. Természetesen a helybeli gazdálkodók érdekeit is szem előtt kell tartani, valamint szintén meghatározó tényező a saját munkaerő költségének kérdése.
4. Degradálódó, erdőszülő területek arányának csökkentése.
Mintegy 300 hektár területet jelent az éves szinten beavatkozást igénylő területek nagysága. Jelentős az invazív gyomokkal terhelt területek aránya (aranyvessző), a szukcesszió (adott esetben tájidegen fajjal terhelt: pl. bálványfa), valamint néhány terület esetében a melioráció káros hatásai. Elvégzendő feladatként ezek cserjeirtásban és rendszeres szárazzásban jelentkeznek addig, amíg legeltethető, vagy kaszálható nem lesz a terület. Védett területek lévén a fizikai módszereket kell alkalmazni, a vegyszerterhelés nem megengedhető.
5. A melioráció káros hatásainak csökkentése egyes területek vízháztartásának javítását jelenti. Itt kell megemlíteni a Szigliget térségében futó, a tervezési időszakot érintő Life programot, amelynek ez is része.

III. MEGVALÓSÍTÁSHOZ SZÜKSÉGES FELADATOK

1. Az állami tulajdonban, de más vagyonkezelésben levő ingatlanok átvétele (a tervezés szempontjából itt főként a gyepek értendők). A még nem rendezett tulajdonviszonyú, kisajátítás alól nem mentesíthető szövetkezeti ingatlanok rendezése. Oszatlan közös ingatlanok esetén a hiányzó tulajdoni hányadok felvásárlása. Kedvező lehetőség esetén az elővásárlási jog gyakorlása.
2. A szaporulatból főként csak a hímivarú állomány értékesítése, a nőivar tenyésztésbe vonása. Az állományok minőségének szinten tartása ill. javítása tenyészállatok cseréjével. Selejtezés útján a kedvező tulajdonságokkal nem rendelkező egyedek kivonása (különösen bemutatóhelyeken). A pályázati lehetőségek igénybevétele (főként agrár-környezetgazdálkodási, őshonos fajták támogatása, anyatehén-, anyajuh tartás támogatás).
További mintegy 100 hektár kaszáló bevonása a takarmányszükséglet fedezésére.
3. A haszonbérleti szerződések lejáratának, ill. a bérlők által végzett munka minőségének nyomon követése (értve ezalatt a bérleti díj rendezésének kérdését is).
4. Az éves keretből a lehetőségekhez mérten minél több terület szintentartó kezelését elvégezni. Amennyiben lehetséges saját erőforrásból, a gazdálkodási központoktól távol pedig bérmunka igénybevétele.

IV. A FELADATOKHOZ SZÜKSÉGES ESZKÖZRENDSZER (ERŐFORRÁS IGÉNY)

1. Központi forrás a földvásárlásokra, ill. saját bevételekből való elkülönítés a nem tervezhető, de fontos esetekre.
2. Saját területek tömbösítése, legeltetésre, kaszálásra alkalmas méretű kezelési egységek kialakítása. Karámrendszerek kialakítása (pl. mobil karám beszerzése). A téli legelők és szálláshelyek tartós biztosítása főként vásárlással, de szükség esetén bérlettel.
Ahol szükséges, a trágyakezelési rendszer fejlesztése, állatmérlegelési és saját állatszállítási lehetőség megteremtése stb. főként állatjóléti pályázati lehetőségekből.
3. A bérbeadott területek arányának csökkentése ill. legalább szinten tartásának egyik módjaként a többi bérletből származó bevételből való visszaforgatás az új területek bevonását szolgáló fejlesztésekre (karámrendszerek, erő és munkagépek beszerzése).
4. Fenti feladatok elvégzéséhez célszerű a személyi állomány növelése, ennek hiányában bérmunka igénybevétele.